

Az 1834-iki erdélyi országgyűlés.

(Töredékek gróf Gyulai Lajos naplójából.)

(II-ik közlemény.)

Szeptember első napján, Diaetáról a mit tudok. Nopesa Elek nem akarván elfogadni az eskü formáját, melyet neki a K. K. és R. R. készítettek és ezt ünnepélyesen ki is jelentvén a hozzá küldött követségnek, arról folyt a tanácskozás, hogy Bécsbe küldessék követség, azonban egy lejött pirongató rescriptum nagy elkeseredéssel folyt nemzeti gyűlésre adott alkalmat, melyben, úgy hallom, Kemény Dénes azt mondta volna, hogy kérjük a muszka oltalmát. Ezt sokan inconstitutionalis véleménynek tartották. . . .

*Szeptember 6-ikán*¹ Nopesa nem akarván felesküdni statuum praesesnek, azon közben egy pirongató nem rescriptum, hanem inkább *Handbillet* érkezett Ferdinánd herceghez, melyet a statusokkal közölt, melyben többek között Urunk fenyegetődzik, hogy királyi hatalmával fog élni, ha a Rendek jobban nem sietnek (a diaetán való megjelenéssel) s azt is mondja, hogy a míg a diaeta kiegészítve nem lesz, addig közös ülést nem tarthat. Ennek következtében Nopesa, a mint fennebb mondtam, a rendek által készített esküformára esküt tenni vonakodott, a miért a karok és rendek egy számos követséget küldettek Bécsbe, hogy ő Felségével megértessék a dolog állását; az úti költséget u. m. 4000 pengő forintot Rhédey János² kölcsönözte az országnak. A követek ezek: Haller István,³ Degenfeld Ottó,⁴ Bethlen János, Kornis Mihály, Kemény Domokos, Dindár⁵ és Bartha,⁶ Regius és Trausch,⁷ Szász Károly, Gyergyai, a főispányok, kir. hivatalosak, magyar, székely, szász

¹ Kivonatok Benkő J. „Transsylvania“-jából.

² Gróf Rhédey János, gróf Rhédey Mihály fia.

³ Gróf Haller István † 1839.

⁴ Gróf Degenfeld O. kormányzékeni tanácsos.

⁵ Dindár Antal r. sz. bir. lovag.

⁶ Nagyborosnyai Bartha Károly.

⁷ Szász követek.

és városi követekből kettő-kettő. Míg megjárják ezek Bécsset, megint diaetalis szünet lesz. . . .

B. Farkas Sándor éjszakamerikai utazása, mely most jött ki Kolozsvárt, derék munka és nagyon népszerűen van írva. Wesselényi M. könyve a balitéletekről szintén most jelent meg, Bukarestben nyomtatták, egyebütt nem bocsátotta keresztül a censura. . . .

Az a hír terjedt el, hogy a főherceghez érkezett Handbillet, melyben a Fejedelem a Statusokat pirongatja, a Fejedelem híre nélkül bocsátatott volna ki, s hogy neve csak oda volna nyomva. Ezen kétség okozta volna főként a követeknek sürgető felmenetelét, nehogy míg ők Ferencz császárt informálhatnák, a *factionisták* megint valamit kigondoljanak; már is érkezöben van egy új Rescriptum, mely megengedi Nopesának az említett eskümintára való felesketést.

Szept. 8-dikán. A kézdivásárhelyi követnek Jancsónak írek egy levelet, ki, hogy követ lehessen, tőlem féltvén statióját, ellenem publice kikélt és leveletem Wesselényi Miklós által fogom kezébe szolgáltatni és választ ismét általa elvárni. . . .

Mikor minapában Beöthinek,¹ mint megíram, esti muzsika adatott, az a környülállás adá magát elő, hogy minden volt, csak musika nem; egybe voltunk fáklyákkal gyűlve a casinóban, hogy onnan induljunk, de a musikusok csak nem érkeztek, végre utánok mentek néhányon, de azt izenték, hogy a Főherceg betiltotta az éjjeli musikákat. Ez nagy zúgásra adott alkalmat s megint vállalkoztak néhányon, kik biró Patakihoz mentek megtudni, mennyiben igaz ezen rendelés, őtet szegényt felköltötték és írásban kellett neki adni, hogy a musikusok megjelenhetnek és azt nyilatkoztatta, hogy csak az illetlen musikák vannak eltiltva; a melyektől és talán ablaktöréstől is annyira fél Nopesa s magát őrizteti. . . . A ezigányok eljöttek és fáklya világánál megtevődött a tisztelet Beöthinek.

Szept. 11-ikén. Tegnap kezdém Klimius Miklósnak földalatti útazásait olvasni, melyről annyit hallottam beszélni; ez egyike a régibb magyar könyveknek, s mint előadva van, egy deák kéziratból van fordítva, gyűjteménybe való könyv. . . .

Folytatólag gr. Gyulai Lajos az erdélyi fejedelmek történetéből tesz hosszabb kivonatokat, de közben magán életéből egyetmást is feljegyzett s azután megint folytatja a fejedelmek történetét.

Szept. 13-dikán. Ma délután megyek Dédácsra és ott leszek hétfőn reggelig, kedden Lunkára megyek, hol csak három napot

¹ Beöthy Ödön.

fogok tölteni, ez alatt úgy gondolom, nyugodni fog a *verses könyv*,¹ nem sok fog bele íródni. Lunkára azonban elviszem, hogy járja meg magát, mert ott még nem volt; nem hiszem, hogy olyan szerencsés legyen ez a könyv, mint a *látogató könyv* volt, mely velencezi tintát is mutathat lapjai közt...

A parasztok dolgáról Wesselényi Miklós sok felvilágosítást ad a „Balitéletekről“ írt munkájának 192-dik és következő lapjain egész a 239-dik lapig; igen érdekes a mit Miklós a parasztok emancipációjáról, megmagyarításáról ír, azt mondja, hogy azt erőszaknak nevezni soha sem lehet, mikor valamit bizonyos feltétel mellett ajándékoznak, p. o. ha azt mondom oláh parasztaimnak: „én nektek a dézmát elengedem vagy én nektek tulajdont adok, ha magyarul megtanúltak.“ Lunkán megteszem első próbáját ennek jövő tavaszon, meglátom, hogy fog-e sikerülni. Annyi könyvet viszek két napra, hogy félek, egyikből se fogok olvasni.

Lunka, szeptember 17-dikén. Soha oly jó útát nem tudok a Kájánon mint az, melyen tegnap jöttem, de az őszi hidegek alkalmatlanok kezdenek lenni. Lovaimat (Lunkán) jól kaptam. (Ezután megint kivonatokat köveikeznek Erdély történetéből).

Szept. utolsó napján. A milyen szorgalmas író a holnap elein voltam, úgy elhallgattam most, letett lábamról a 4-ed napos hideg, mely tegnap már ötödször rázott ki, félek orvosi szerekre szorulok, a mi nem szokásom. Holnap lesz esztendeje, hogy Triesztbe érkeztem és octóber 4-dikén fordul az év azon napra, melyen az Adriaticumon nagy szélvész állottam ki, rossz tréfa volt, de bizon a hideglelés sem jó. Epen szegény apám neve napján történt, talán azért büntetésül, hogy reá nem emlékeztem, így történt a feldőlésem Teregovánál szegény anyám halála anniversariusán. — Dédácson valék szinte egy hétig, kileltem magam ott is egyszer a hideggel, szegény Constancet² is leli, rosszak ilyenkor a hidegek, mert hosszas vendégek. . . .

Október 1-ső napján. Négy esztendő után nagy csodálkozásomra a minap Nopesa László hunyadvármegyei Főispán látogatásomra jött a *magyar Gohánná*-n, televér angol ménlovan, melyet most a lóvásárkor 225 # -on vett Wesselényi Miklóstól...

Október 9-dikén. Istennek ezer hála! hidegem tegnap elmaradt, senki se tudja jobban megbecsülni az egészséget, mint a ki beteg volt. Új bajok! új mesteremberek érkeztek, úgy mint a pléhések, kik a fedél némely részét pléhvel fogják befedni.

¹ Azon naplókönyv, melyet gr. Gyulai Lajos az 1834-ik évben május 15-ikén kezdett írni.

² Forrón szeretett anyám, gr. Kuun Lászlóné.

Stetter szörnyű rendetlen építész, elhozhatja nagy költséggel őket és tavasszal újra el kell jönniek; meguntam szívemből az ilyen építéseket (Folytatódik a történeti kivonat).

Okt. 16-dikén. „Sokak érdemei törvénytudó Gálnak, csak kár, hogy a szüret esik napján Gálnak“, ezt Nalátzi Pista írta consiliarius Gálra, mikor az egész Guberniumot pasquilisálta, Gál a verset megjobbitotta és a második sort így igazította maga: „Az is, hogy a szüret esik napján Gálnak“.

Tudni kell, hogy a consiliarius nem volt ellensége a borocskának. — Tegnap Theresia napját Dédácson töltöttem. . . . Tegnap reggel 8 óra tájban földingást éreztem először életemben, ágyomban Dédácson olvasva egyszerre ágyom mozogni kezdett, de nem tartott legfeljebb egy perczig, Győrffy Samu,¹ ki mellettem hált, hasonlóképp érzette és testvérem Constance is, azok nem, kik künn és nem szobában voltak. . . .

Ma künn ebédeltünk a szőlőben² Constance testvéremmel igen jó az idei must, s az idei bor különösen jó lesz.

Okt. 17-dikén. . . . Ötven felső styriai familia érkezett nem rég Hunyadmegyébe, Topliczára³ telepedtek, de mint hallom, ninesenek megelégedve házaikkal és azzal, hogy a lisztet magoknak kell megszítálniok, mit otthon a malomra biztak. A vasbányához hozattak, melynek műveléséhez jól értenek, úgy gondolom, hamar ide szoknak, sok németet és idegent látok bejönni szegény Hazánkba, de kimenni ugyan keveset; rossz a lakás, nehéz az életmód, de szabadabb a levegő, kisebb az adó. A medve barlangjához lehet hasonlítani Hazánkat, hova a róka csak bemenő, de kijövő nyomokat nem látott; mi jó szívvel menekednénk a sok idegentől, csak mennének, de nem mennek. (Az erdélyi megyékről gr. Gyulai Lajos folytatólag több érdekes jegyzetet tett, melyeket naplójából, mint ide nem tartozót, kihagyok).

Okt. 22 dikén. . . . Kolosvárról Farkas Sándornak⁴ vettem levelét, melyben írja, hogy a diaetalis küldöttséget ő Felsőge Brünben fogadta in corpore, de a resolutiót csak Bécsben fogják kikapni, közülök az egyik, Kemény Dömökös, mint hírmondó haza jött, a többiek azon hihető esetben, hogy kedvezőtlen választ fognak kapni, megvárják az Ország rendeitől a további rendelést és utasítást. Azt is írja Farkas Sándor, az éjszakai amerikai utazó, hogy Szécsényitől és Dessewffy Józseftől, a két antagonistától, igen elismerő leveleket kapott nyomtatásban nem rég kiadott utazása alkalmából; a könyv igen szépen is

¹ Lozsádi báró Győrffy Samu 1848—49-ben Hunyadmegye követe.

² A Maros meredek partján Sárfalva felé.

³ Toplicza Királybánya.

⁴ Az amerikai utazó.

van írva, sok érzéssel és lélekkel; reményilem ő fogja az idén elnyerni a legjobb könyvre kitűzött nagy jutalmat, azt is, hogy a tudós társaság tagjának fog választatni. . . . (A székely alkotmányról folytatás).

Okt. 23-dikén.

Okt. 25-dikén. . . . Nem lehet jobb testvért képzelni, mint Constancot,¹ míg beteg voltam, minden nap küldött ide és épen most megint egy lovas embere van itt; igen sokat emlékeztet szegény anyámra, annak is olyan angyali lelke volt. Bár Constancenak az Isten adna gyermekeket, hogy sok jóságát úgy élvezhessék és oly boldogok lennének, mint mi voltunk anyánk életében. Nincsenek tisztább örömek a háziaknál, nincs ki inkább tudná azokat éldelni mint én, de nincs kívül, nem kapok és inkább, mint nem kedvem szerint, egyedülvalóságban fogom folytatni csendes életemet. Ha elvesztem Baresay Latzit,² az ő helye is pótolhatatlan lesz, ő volt egyetlenegy szomszédóm, legrégebb, egykorú barátom. Miért nem lehetünk mi négy testvérekül örökre együtt; telnek az idők és rettegek a gondolatjától is annak, hogy örökre is el fogunk egymástól válni, nem, örökre nem válunk el, hidjen bár más, a mit akar, én hiszem az örökkévalóságot, a lélek halhatatlanságát. . . .

Nov. 4-dikén. Holnap Déván Marchalis szék, hova én is szándékozom elmenni. Követválasztás lesz a Diaetára és sokan unszoltak, hogy jelenjek meg, mert engem akarnak követnek, de abból bajosan lesz valami, nekem ezen — Vármegyében kevés barátim vannak, egyébaránt is róm. catholicus követet fognak kivánni, mert a másik reformatus; elmegyek mindenestre és Bornemissza Ignácznak³ egy votumot fogok adni, ki nagyon keresi a követséget és a ki gondolom szerint a praetendensek közt azt leginkább érdemli meg. Minthogy megyénkben minden a Főispánytól függ, alkalmasint tudja az ember előre, hogy mi fog történni, mert előre meg szokta mondani, hogy mit akar és az titokban nem marad.

A múlt versen is előre mondta, hogy Váradi József és Baresay Latzi lesznek követek, első most assessor lett a királi táblánál és helyébe lesz a választás. Én azt gondolom, Benedictit fogják holnap választani, a Hunyad váraasi követet és oda Bornemissza Ignáztot. . . .

Ha megválasztanának holnap a dévai marchalison, akkor nagyon meg kellett volna változni a megyebéliek gondolkozás-

¹ Elfelejthetlen anyám, gr. Kuun Lászlóné.

² Előbb al-tartományi biztos, utóbb Hunyadmegye főispánja.

³ Br. Bornemissza Leopold fia, Zaránd követe az egyik pozsonyi országgyűlésen.

módjának. . . . Déváról a posta haza érkezvén, az esett értésemre, hogy holnap egyéb nem fog folyni, csak követválasztás, még pedig Váradi József helyett s Baresay László substitutiója, ki még ágyban fekvő beteg; ezen megyében a substitutió nagy divatban van és ez a legnagyobb visszaélés, ha még követet is substituálnak; megköszönném, ha a választás reám esnék, én helyette se senkinek se leszek. Azt hallottam és láttam is, hogy a követek haza mennek szabadsággal házi dolgaik elintézésére vagy betegség miatt, azt is, hogy az alatt helyök üreségben marad vagy visszahivattattak, de hogy interimaliter a távollévő helyébe mást küldjenek, ki mikor az igazi követnek tetszik, helyéből kimozdítassék,ilyent sem nem láttam, sem nem hallottam s ez ellen protestálni fogok, úgy a *pro-* és *adclamatio* által való választás ellen is, valamint az ellen is, ha a Főispány candidálni akarna subjectumokat a követségre. Az az egy épségben álló szép szabadsága van még a magyar nemesnek, hogy követjeit minden felsőbb befolyás nélkül maga választhatja és erősítheti meg, azért ennek megszorítását el nem nézhetem és a legkisebb főispányi befolyást a választásokra még nem engedhetek. Ezen kívül szándékom még egy indítványt is tenni, mely szerint Wesselényi Miklós ezen megyében táblabírónak választassék és az neki külön levél által tudtára is adassék. Wesselényi Miklós, a ki magát egészen a Hazának szentelte, kinek reggeli első gondolata, estvéli utolsó sohajtása Hazája boldogságára irányúl, ugyancsak megérdemli az ily jutalmat. Lesznek, kik azt fogják mondani, hogy Wesselényinek nincs e megyében birtoka, de arra feleletem az lesz, hogy az erre vonatkozó törvényt az elavúltak közé lehet számítani, mert nincs az a megye, mely annak ellenére már is az illető megye területén nem birtokosokat táblabírái sorába föl ne vett volna. Magában Hunyadmegyében is Döbrentei Gábort Nopesa Elek mostani kinevezett, de még föl nem esküdt Statuum praeses, akkori Hunyad vármegyei Főispán elnöksége alatt felvették itteni táblabírónak és csak érdemei vétettek tekintetbe, mert birtoka sohase volt e megyében. Az a törvény, a melyre hivatkozás történhetik, azok közé tartozik, a milyen az, mely a parasztnak nem engedi, hogy posztó gúnyát viseljen stb.

Nov. 6-dikán. Megesék a dévai Marchalis szokott mód szerint, azaz úgy, mint a Főispány előre kiesinálta. . . . Követ választatott egy actualis Váradi József helyett és két helyettes, kik ezeknek még nem jelenhetésekor elfoglalják helyöket; az actualis, mint előre megmondám, Benedicti Sámuel lett, a két helyettes pedig Bornemisza Ignácz és Kakuesi, ezek között Bornemisza, úgy nézem ki, jó követ lesz, a másik kettő rossz;

Bornemisza igen szépen megköszönte a Rendek benne vetett bizalmát, de Kakucsi szóval se köszönte meg a választást, ekkor meg nem állhattam, hogy erre fel ne szólítsam, azt mondva: „egyik követ atyánkfia magát ki nem nyilatkoztatván, kérjük nyilatkoztassa ki, hogy kívánja-e a követséget elfogadni vagy nem“. Értésére kívántam ez által adni, hogy illendő lenne meg is köszönni a nyert megtiszteltetést; közönséges helyeslést nyert ezen felszólításom, a melyre Kakucsi kénytelen volt felkelni, de akkor is nagyon daczosan fejezte ki köszönetét, mintha a Rendeknek kellenék szerencsájöknek tartani, hogy . . . a követséget felválalta.

Mi Györffy Samut óhajtottuk volna helyébe, kit a Főispány biztatott is, de tettetésből; kapott 19 votumot, én 15-et; én már tegnap kinyilatkoztattam, hogy helyettes követséget el nem vállalok, mert ámbár hiú nem vagyok, de függelék nem szeretek lenni és szükségtől való követ nem kívánok lenni, azért ha a követséget meg is nyertem volna, arról, hogy elfogadjam, szó se lehetett volna, azt el nem fogadhattam volna a nélkül, hogy magammal ellenkezésbe ne jöjjelek.

Nopcsának, a főispánnak pontos értesítői vannak; én indítványba akartam hozni, hogy Wesselényi Miklóst táblabírának válaszsza meg a megye, de előbb nehánynyal közöltem a dolgot, nehogy javaslatom keresztül ne menjen s Wesselényit kitegyem annak, hogy meg ne választassék. Györffyt kértem meg, hogy nagyobb biztosítás kedvéért hozza elő szándékomat a Főispánynak. Györffy el is ment Nopcsa Lászlóhoz s a Főispány azt kérdezte tőle, hogy ki az indítványozó, nem-e én vagyok az, tehát már tudta a dolgot s Györffyt nem biztatta teendő indítványom kedvező sikere felől, így inkább máskorra halasztottam. Hunyadvármegye hátrább van legalább tíz esztendővel a többi erdélyi vármegyénél, mentén kell hagyni a dolgot, ha esordultig lesz a pohár, itt is ki fog ömleni.¹ Sok mindenféle collecták a dévai marchalis ideje alatt 66 forintomba állanak . . .

Kolozsvárról jött tudósítások szerint ma eskették fel az új Statuum praesest és az ítélőmestereket; a Császár makacsúl megállott előbbeni kijelentése mellett, hogy t. i. a régi eskü formájára esküdjenek, a követek mind reá állottak a Fejedelem kívánságára, csak Wesselényi Miklós nem. Miért nem voltam én is követ, úgy legalább ketten lettünk volna ellene. Minden esetben nagy inconsequentia volt a Rendektől . . .

Nov. 7-dikén. (Kivonat a szászok intézményeiről, szokásaikról stb.) Az utóbbi repraesentatióra a Statuum praesesi felesküvés tárgyában, melyet Kemény József Alsófehér vármegyei

¹ Azóta Hunyadmegyében is sokat javultak a közállapotok. Gr. K. G.

követ írt, azt mondta Wesselényi Miklós, hogy merőben rossz. Teleki Domokos¹ azt, hogy olyan lágy, mint egy pohár limonádé, Bethlen János kir. hivatalos erre megjegyezte, hogy inkább kíván a mostani körülmények közt a Felsőnek egy pohár limonádét adni, mint egy pohár paprikás pálinkát. A representatio kevés javítással megmaradt. Közlebről Degenfeld² volt a Nemzeti gyűlésben az elnök, nagy láрма volt és eszengetésére se hallgattak, ekkor káronkodásra vette a dolgot s azt mondta, *hogy a fene egyje meg a lármázókat*, ezért aztán nevettek rajta. Az általam említett s érzett földingással tele vannak az ujságok, majd egész Erdély érezte, de Magyarországon is kisebb-nagyobb mértékben érezhető volt, legerősebben Kassán, hol sok épület egybedüledezett és a kár igen sokra ment. — Farkas Sándor amerikai utazása olyan népszerűséget nyert, hogy a kolozsvári mészárosok is olvassák. Magyarországon betöltötték és a példányokat szedik be a hol csak lehet, Erdélyben még nem. Farkas Erdélynek historiáján is dolgozik, melyre nagy szükségünk is van . . .

Estre 7-dikén novembernek. Beállottak már a hosszú estvék, gyertya világ pótolja a napét, henyélni nem szabad

A hunyadmegyei követi instructiora bánom, hogy tegnap nem tettem meg észrevételeimet, így szoltam volna: „Nem tehetem, hogy a most elolvasott követi instructiora észrevételemet meg ne tegyem, legelsőbbben is egy hasonlatosságot ne tegyek. Van Bécsben egy híres képiró, ki minden igyekezetét arra fordítja, hogy a köntös a legnagyobb szorgalommal legyen kidolgozva, arra keveset ügyelve, ha van-é találva a kit levett, vagy nincs, azért számosan, kiknek szép köntöseik vannak, vagy legalább festve olyanokban kívánnak feltetszeni, nála festetik magokat. Ha kívánják a tekintetes Rendek tudni nevét a képirónak, *Salis*-nak hívják. Ilyennek találom én ezen tudós munkát, fel van öltöztetve a legszebben a liberalis ideák tarka színeivel, de magában a fényes almában mérges féreg lappang; ilyen mérget rejt magában az a pont, mely azt mondja, hogy szükség esetében, annak kimutatása mellett, a követek azon legyenek, hogy az adó felneveltessék. Nincs olyan eset, mely annak felneveltetését szükségessé tehesse. A szegény adózó népnek csaknem utolsó inségre jutott állapota ellenkezőleg azt teszi szükségessé, hogy az adót leszállítsák“. Erről órákig lehetne beszélni, de a dévai marchalison süket füleknek, ezért nem nagy ingerem volt a beszédre

¹ Gróf Teleki Domokos politikus és historikus, a M. Tud. Akadémia ig. és tt.

² Gróf Degenfeld Ottó gubern. consiliarius, kitünő latinista.

Tegnap néhányan minden szemérem nélkül magok-magokra votizáltak és publice, mert nem titkosan folyt a szavatozás, ezt ugyan nem tiltja a törvény, de szokatlan és nagy maga elhittségre mutat az ilyen, ezt csak a legnagyobb egotista (!) teheti . . .

A mai ujság szerint a kézdivásárhelyi polgárság megköszönvén a Wesselényi Miklóstól ajándékozott 1000 pengő forintot, melyet az elégett városnak ajándékozott, neki, Wesselényinek egy telket ajándékoztak és polgárnak bevették, melyre hitét le is tette a két kézdivásárhelyi követ előtt. Ezeket tartom a legszebb jutalmaknak, szebbeknél minden ordonál. Akkor, mikor Maroszek által adta az ajándéklevelet Miklósnak egy makfalvi telekről, én is jelen voltam a deputatioval mint maroszeki birtokos, valamint akkor is, mikor hitét letette mint udvarhelyszéki követ Macskásinál, a főkirálybírónál, erre akkor sokan megjelentek a követséggel a székely ezondrás atyafiak közül is, Kanyaró, Lukács Kelemen, Csejdi, kiket Wesselényi kétszer meg is vendégtelt a Casinóban, hol én is ott voltam s nagyon megszerettem ezen józan gondolkodású, meg nem romlott, jó erkölcsű székely atyafiakat. (Következnek hosszú történeti, néprajzi s irodalmi kivonatok.)

Nov. 19-dikén . . .

Feleskették valahára tegnap vett tudósítás szerint Nopesa Eleket Statuum praesidensi hivatalába, így Salát¹ és Földvárít² is ítélőmestereknek. Horváthot, a harmadikat, nem tudom miért nem, hihetőleg beteg vala, már most jön a *hadd el hadd*, a gubernatori választás. Erdélynek fő dicasteriuma a Gubernium, mely 1693-ban (!) állott fel Leopold alatt. I. Apafi alatt a rendes tanácsosokon kívül még kilencz választatott a három nemzetből 1680-ban, kik *Deputatus Uraknak* neveztettek. 1685-ben 40 főméltóságok is rendeltettek ezek mellé és úgy lehetett tekinteni ezen tanácsot, mint egy folytonos Diaetát megszorított számban, mert határozások állott. 1690-ben Apafi meghalván, Leopold megegyezésével Bánffy György lett gubernator.

Kolozsvár, nov. 29-ikén. Az este ide megérkezém. Testvérem Constancenál Dédácson szinte egy hetet mulattam, onnan ide két nap alatt jöttem. Lázár Benedek³ Alsó-Fehér megyének — kinevezett, de még nem fungens administratora f. hó 28-dikára Marchalist hirdetett, de a szolgabírák a tőle való független el nem ismerve, azt nem hirdették ki, úgy, hogy kénytelen volt a Marchalist újból kihirdetni. Alsó-Fehérvármegye, igen helyesen, azt mondja, hogy az administratorság nem tör-

¹ Sala Samu 1817. óta táblai ülnök.

² Földváry Farkas.

³ Gr. Lázár Benedek gr. Lázár Kálmán atyja.

vényes hivatal, nekik csak Főispány kell és ez az oka, hogy Lázárt el nem fogják soha is fogadni . . .

Szegény Nemes Adám meghala, a Diaeta ideiglenes elnöke, minden ember sajnálja, mert becsületes ember volt; halálának oka gyengélkedő öregségén kívül még az is volt, hogy azt hitette el vele a *hegy* (Regalisták, mert magasabban ülnek), hogy Ő Felségének kiesett kegyelméből azért, mert az Országnak nyerte meg bizalmát. Nekem ilyen csere nem tudta volna siettetni halálomat, de nála menthető, mert különösen kedves embere vala ő Felségének és ő is nagyon oda ragaszkodó, de soha se volt rossz tanácsadója és soha is a Hazát bántó szavát nem lehet hallani. Meg is mutatta élete utolsó, de legszebb szakaszában, hogy nem tudván egyeztetni mindenikhez hajló hűségét, inkább kivánt a Karok és Rendek bizalmával és szeretetével a sírba menni. Nyugodjanak porai! — Az új Statuum praeses, Nopcsa Elek ebédet ad, Wesselényi Miklós hivatalos, de nem ment, mert esőtörtökön, nem tudom miért?, böjtölni szokott. Kemény Dénes azt mondta, hogy se egyszer, se másszor nem fog elmenni, ha hívandják, eddig nem is volt meghíva. Bethlen Jánosnak egy *bon mot*-ját is nem tehetem, hogy ne említsem. Az országgyűlési terem, hogy benne kemenezét raktak, még jobban megszőkül, azért Veér Farkas indítványt tett, hogy lenne gond egy jobb terem felől, mert úgymond, úgy egybe vannak szorúlva a követek, mint páczolt heringek. Bethlen János azt mondta, ha ott lett volna, azt mondta volna, mi pedig itt a *hegyen*, a regalisták padján, annyira szorongunk, mint a tókehalak, melyek több helyet igényelnek a heringeknél. Különben a regalisták padján nincs olyan szorútság, mert a regalisták ha egyébütt helyet kapnak, inkább ott ülnek, mint a *hegyen*.

Nov. 30-dikán. Már láttam majd minden ismerősömet s jó barátomat, most Degenfeldtől¹ jövök, ki egyike volt a Bécsbe fölküldött követeknek, azt beszélte, hogy nagyon haragosan fogadta őket a császár a privát audientiákon, melyeket Bethlen János, Szász Károly és mások nyertek, kik hivatalt nem viselnek, de nem Degenfeld, Kornis Misi és Kemény József, als Zeichen der Allerhöchsten Ungnade, de a mivel igen keveset gondol kivált Degenfeld köztök. Gyulai Albertről² azt beszéli, hogy az utcán járva, lerogyott és térdét nagyon megütötte; a szegény öreg se fog már sokáig élni, fija Lajos³ paperlikkel tölti idejét, nem elegendik politikába.

¹ Gróf Degenfeld Ottó.

² Gr. Gyulai Albert es. kir. altábornagy.

³ Az erd. kormányság tanácsosa, előbb gubern. consiliarius.

Deczember első napján. Tegnap lépe föl elsőben Stratonist keresztleányom a játékszínen, mint tánczoló genius (nemtő), de igen kellemetlen magatartással. — Szász Károly Szabó festővel most abban jár, hogy a Diaeta tagjait köre metszettesse, de azoknak alig érdemli meg fele ezen megtiszteltetést és sokan közülök inkább pellengérré valók, mint képbe . . .

Csodálkozom Szász Károlyon, ki mindjárt az első füzetben (egyikét a legaulicusabbaknak) téteti. — Farkas Sándor megmutatá Széchenyi István levelét, melyben neki megköszönte amerikai útleírása egy példányának megküldését; gyönyörű levél, melynek minden sora Széchenyi genialis lelkének bizonyítéka; mennyire különbözik ettől Desewffy József köszönőlevele, már koros időt jelölő tanításokkal teljes és igen hoszszadalmas.

Ugyanaz nap gyűlés után. A gyűlés tárgya az volt, hogy míg a naplók iránt királyi válasz nem jön, addig országgyűlésen másról szó ne folyhasson; nevezetes beszédek nem voltak, az egész gyűlés nagyon rövid volt. A napló dolga annyiban van, hogy annak nyomtatását a Főherczeg betiltotta, mely törvénytelen rendelete ellen a panasz ő Felsége elé ment. Hogy azt, mit nyitott ablakoknál és ajtóknál nyilván mondanak, kinyomtatni szabad ne legyen, képtelenség; soha is diaetalis jegyzőkönyv más bírálóat alatt nem állott, mint az országosan kijelelt bírálóké alatt, kiknek hatalmuk többre nem terjed, mint arra ügyelni, hogy belement-e minden a jegyzőkönyvekbe, minek bele kellett menni és jól ment-e bele. Ha a naplót betiltják, azon úgy fognak segíteni a Rendek, hogy a jegyzőkönyvekbe mindent belejegyeztetnek a szónokok sorról-sorra, a mit mondtak. Ennek csak az az alkalmatlansága lesz, hogy teméntelen időt kell annakutánna a protocollumok elolvasására fordítani. Magyarországon másként van a dolog, ott a jegyzőkönyvet nem szokták a gyűlésben fölolvasni, az a bíráló küldöttségre van bízva, de minthogy Erdélyben az a szokás, hogy a jegyzőkönyv az országos gyűlésben fölolvastassék, azért itt az határozott volt, hogy: 1. nyomtattassék egy rövid jegyzőkönyv fölolvadás végett olyan, mint az elmúlt Diaetákon; 2. egy napló, mely azt is magába foglalva azonkívül a vitatásokat is szóról-szóra előadja és ezt a naplót tiltották be; 3. az irományok könyve.

Közli: GR. KUUN GÉZA dr.